

MADDE BAŞLIKLARININ TÜRK HUKUKUNDAKİ YERİ

TITLES OF ARTICLES UNDER TURKISH LAW

Araştırma Makalesi
Murat Aybars TUNCA*

ÖZ

Mevzuatımızda neredeyse tüm düzenlemelerde yer alan madde başlıklarının ilgili düzenleme bakımından taşıdığı anlam sadece 1982 tarihli Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda, Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ve Türk Ticaret Kanunu'nda açıkça düzenlenmiştir. Madde başlıkları, yargı kararlarında bir yorum aracı olarak kullanıldığı gibi kimi durumlarda düzenlemenin içeriğini belirleyen nitelikte de kabul görmektedir. Yazılı hukuk kurallarının günümüzde ayrılmaz bir parçası haline gelmiş olan madde başlıklarının anlamı ve hukukumuzdaki yeri bu bakımdan incelemeye değer bir konudur. Bu makalede madde başlıklarının hukuk dilimiz açısından anlamını irdelerken çarpıcı bir örnek olan ve Amerika Birleşik Devletleri'nde önemini koruyan *Holy Trinity Church v United States* davasını da konumuz bakımından önemi dolayısıyla paylaşmış, hukukumuzda madde başlıklarının anlamının değerlendirildiği Yargıtay kararlarını öğretilerdeki görüşler ışığında inceleyeceğiz. Sonuç olarak anayasal düzeyde düzenlendiği halde hukukumuzdaki anlamı belirsiz kalmış olan madde başlıklarının Türk hukukundaki yerini bulmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Madde Başlıkları, Hukuk Dili, Yorum, 1982 Anayasası'nın 176. Maddesi, Holy Trinity Church v. United States Davası

ABSTRACT

The significance of the titles of articles, which are found in nearly all legislations under Turkish Law, is explicitly addressed only in the 1982 Constitution of the Republic of Türkiye, the Basic Law on National Education, and the Turkish Commercial Code (TCC). Titles serve as interpretative tools in judicial

---

DOI: 10.32957/hacettepehdf.1360670

Makale Geliş Tarihi: 15 Eylül 2023

Makale Kabul Tarihi: 27 Kasım 2023

* İ.D. Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Doktora Programı Öğrencisi

E-posta: aybars.tunca@bilkent.edu.tr

ORCID: 0000-0001-7398-5881

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

rulings, and in certain instances, they are acknowledged to be influential in determining the content of the legislations. Consequently, exploring the meaning of article titles, an integral aspect of written legal norms, and their role in our legal system becomes a topic of noteworthy examination.

In our article, as we delve into the analysis of the significance of article titles within the context of our legal language, we will particularly highlight the Holy Trinity Church v United States Case. This case stands out as a compelling example that maintains its relevance in the United States of America. Furthermore, we will scrutinize decisions from the Supreme Court of Appeals of the Republic of Türkiye (the Court of Cassation), where the interpretation of article titles is examined in light of prevailing doctrinal opinions.

In conclusion, our aim is to unravel the meaning of article titles under Turkish law. Despite being regulated by the Constitution, their interpretation remains unclear.

Keywords: Titles of Articles, Legal Language, Interpretation, Article 176 of the 1982 Constitution, Holy Trinity Church v United States

EXTENDED SUMMARY

The explicit regulation of what should be understood from the titles of articles is confined to the 1982 Constitution of the Republic of Türkiye, the Basic Law on National Education, and the Turkish Commercial Code (TCC). However, despite their limited explicit regulation, the utilization of article titles is widespread across various legal texts under Turkish Law. These titles serve as interpretative tools in judicial decisions and, in certain instances, are acknowledged to be influential in determining the content of legislations. Consequently, exploring the meaning of article titles, now firmly embedded in written legal norms, and their role within our legal framework becomes a subject worthy of examination.

Within the legal doctrine, there is a general consensus that the titles of articles provide a pattern of interpretation that should be employed in understanding legislations. Despite this doctrinal acceptance, there is no overarching positive regulation specifically addressing the meaning of article titles in relation to legislations. Due to the absence of regulation, except for the TCC, which recognizes article titles as part of the law, the Supreme Court of Appeals of the Republic of Türkiye (the Court of Cassation) issues varying decisions on the interpretation of article titles in the application of laws other than the TCC.

In cases unrelated to the TCC, the Court of Cassation generally rules that article titles should be regarded as interpretative tools that support evaluations rather than constraining or broadening the scope of the application of the provisions. However, there is an exception where the Court of Cassation, citing Article 176 of the 1982 Constitution, decided that the titles of articles should not be considered part of the text of the Turkish Civil Code. This decision underscored that the headings merely indicate the subject matter, order, and connections between articles and should not be treated as integral to the text of the Constitution.

The origin of the inconsistency in the decisions of the Court of Cassation can be traced back to a decision by the Grand National Assembly of Turkey (TGNA) dated January 26, 1944, and numbered 1367. This decision aimed to publish article titles in a way that does not classify them as part of the law. Critics within the legal doctrine have expressed concerns about the decision, emphasizing that excluding the titles of articles, which are crucial for legal language, from the text of the law reduces them to mere ornaments. The doctrine has shared compelling examples highlighting the importance of article titles in our legal order, pointing out that high courts use them in interpreting legal orders from countries that influence our fundamental legal principles.

In our article, as we delve into the analysis of the meaning of article titles within the context of our legal language, we will discuss the Holy Trinity Church v United States case. This case holds significance for our subject and continues to be influential in the United States of America. Additionally, we will scrutinize decisions of the Court of Cassation, evaluating the meaning of article titles in light of doctrinal opinions.

GİRİŞ

Madde başlıklarının (kenar başlıkları, matlaplar) hukuktaki varlıkları hem düzenlemelerde hem de uygulamalarda farklı değerlendirmelere konu olmuştur. Madde başlıklarının adlandırılmasına ilişkin de farklı kullanımlar söz konusudur¹. Mevzuatta yer alan düzenlemelerde kullanıldığı haliyle “kenar başlıklarının” ilgili hükümlerin üstünde yer alması, konumu ile adlandırılması arasındaki uyumsuzluk sebebi ile öğretilerde eleştirilmiştir². Söz konusu eleştiriye göre mevzuatta “kenar başlığı” olarak ifade edilen başlıkların, hükümlerin yanında değil üstünde konumlandırılmalarından dolayı “madde başlığı” şeklinde ifade edilmeleri gerekmektedir.

---

¹ Madde başlıkları hakkında öğretilerde birçok farklı kullanım tespit ettik: “Serlevha”, Nazım Poroy, ‘Kanun Başlıkları ve Kenar Notları’, Ulus Gazetesi, 12.06.1945, <<https://www.gastearsivi.com/gazete/ulus/1945-06-12/2>> erişim tarihi 06.09.2023 (Aktaran Ferit Hakkı Saymen, ‘Yine Matlaplara Dair...’ (1946) 12(1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 270-279); “Matlab”, Ferit Hakkı Saymen, ‘Matlablar Kanun Mudur?’ (1945) 10(3-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası 565-578, Dönemindeki yazarlar “matlap” kullanımını tercih ederken Saymen “matlab” şeklinde kullanmıştır ancak bu kelime talep olunan şey anlamına geldiğinden günümüzde kullanılmasının doğru olmadığı kanaatindeyiz.; Ejder Yılmaz, *Hukuk Sözlüğü* (10. Baskı Yetkin Yayınları 2011) 883.

² Tekin Akıllıoğlu, *Hangi Hukuka Giriş? Hukuk Üst Dili İncelemesine Giriş* (3. Baskı İmaj Yayınevi 2017) 261, dn. 313.

Resmî Gazete’de yayımlandığı haliyle 1961 Anayasası’nın kenar başlıkları ismine uygun şekilde ilgili hükümlerin yanında bulunmaktaydı³. Ancak 1982 Anayasası’nda kenar başlıkları, anlamlarıyla uyumsuz şekilde ilgili hükümlerin üstünde yer almaya başlamıştır⁴. Bu sebeple makalede “madde başlığı” tabiri kullanılmaktadır.

Bu yazıda madde başlıklarının hukuksal anlamı, öğretideki görüşler ışığında ve farklı hukuk sistemlerinde yer alan düzenlemeler ile uygulamadan örneklerle değerlendirilecektir. Bunu yaparken öğretideki yaklaşımları örnekleyen düzenleme ve uygulamaları paylaşarak bir yorum kalıbı olarak madde başlıklarının hukukumuzdaki yerini bulmaya çalışacağız.

Madde başlıklarının hukuk dilindeki anlamı konusunda aynı doğrultuda olmayan düzenlemeler ve uygulamalar vardır. Çalışmamızın odağını oluşturan bu uyumsuzluklar, madde başlıklarının metne dahil olup olmadığı sorununun ötesinde hukuk düzenlemelerinin uygulanmasında önemli yeri olan yorum faaliyeti ile ilgilidir.

Düzenlemelerdeki düşüncenin uygulayıcı tarafından ortaya çıkarılması ve adeta “...katlanmış bir halinin açılması...” niteliğindeki yorumun amacı, metindeki anlamı ortaya çıkarmak, yani metni konuşmaktır⁵. Bu bağlamda bir yorum kalıbı olan madde başlıklarının, ilgili oldukları hükmün içeriğindeki anlam belirsizliklerindeki aydınlatıcı rolü çok önemlidir⁶. Öğretideki genel görüş madde başlıklarından ilgili düzenlemelerin yorumunda yararlanılması gerektiği şeklindedir⁷.

---

³ T. C. Resmî Gazete, 20.07.1961, Sayı: 10859, <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf>> erişim tarihi 06.01.2021.

⁴ T. C. Resmî Gazete, 20.10.1982, Sayı: 17844, <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17844.pdf>> erişim tarihi 06.01.2021.

⁵ Ali Nazım Sözer, *Hukukta Yöntembilim* (6. Baskı Beta 2017) 14; Ernst Eduard Hirsch, *Pratik Hukukta Metot* (8. Baskı Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı) 2017) 103.

⁶ Antonin Scalia/Bryan A. Garner, *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts* (Thomson/West 2012) 221.

⁷ Sözer (n 5) 63; Erdin Bayram, ‘Kanun Sistematiğinde “Madde”’ (2008) 8 Yasama Dergisi 103-104; Bülent Daver, ‘Kanunla İlgili Meseleler’ (1961) 16(4) Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 243-244.

Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 1. maddesi kanunların sözüyle ve özüyle uygulanmasını öngördüğü için kanunların yorumlanması gerekir⁸. Lafzi, sistematik, amaçsal ve tarihi yorum yöntemleri bağlamında öğretilerdeki genel kabul madde başlıklarından lafzi yorum yapılırken yararlanıldığı yönündedir⁹. Bu genel kabulü benimsemekle birlikte, madde başlıklarının taşıdığı anlam bakımından kimi durumlarda sistematik, amaçsal veya tarihi yorum yöntemleri bağlamında da kullanılabilmesi gerçeğinin göz ardı edilmemesi gerektiği görüşündeyiz.

Makalede, madde başlıkları hakkında öğretilerdeki tartışmalar tarihsel akışa uygun şekilde aktararak hukukumuzdaki yeri incelenecektir. Ardından *Holy Trinity Church v United States* davası örneğiyle Amerika Birleşik Devletleri hukukunda madde başlıklarının yerine ilişkin tartışmalar aktarılacaktır. Son kısımda madde başlıklarına ilişkin hukukumuzdaki düzenlemeler ve madde başlıklarından uygulamada nasıl yararlanıldığı öğretilerdeki görüşler ışığında incelenerek Türk hukukunda madde başlıklarının yeri değerlendirilecektir.

I. MADDE BAŞLIKLARI HAKKINDAKİ TARTIŞMALAR

A. Madde Başlıkları Hakkında Türk Hukukundaki Tartışmalar

Madde başlıkları hakkındaki tartışmalar hukukumuzda Türkiye Büyük Millet Meclisinin (TBMM) 26.01.1944 tarihli, 1367 sayılı Tefsir Kararı¹⁰ ile gündeme gelmiştir. Söz konusu karar kanunların müzakeresi sırasında bazı madde başlıklarının okunup, bazılarının okunmaması üzerine madde başlıklarının mahiyetini açıklama amacıyla ortaya çıkmıştır.

---

⁸ Kanun geniş anlamda tüm düzenlemeleri kapsar bkz. Mustafa Dural/Suat Sarı, *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Kanun Başlangıç Hükümleri* (10. Baskı Filiz Kitabevi 2015) 126; TMK'nın 5. maddesi gereği genel nitelikli hükümleri tüm özel hukuk ilişkilerine "...uygun düştüğü ölçüde..." uygulanması gerektiği gibi, üst dil kuralı niteliğinde olduğu için tüm hukuk kurallarının yorumlanmasında kullanılır bkz. Akıllıoğlu (n 2) 252, 266.

⁹ Sözer (n 5) 40.; Erol Cansel/Çağlar Özel/Mehmet Yüksel/Burcu Gülseren Özcan Büyüktanır/Mehmet Ş. Erdoğan, *Hukuka Giriş* (3. Baskı Seçkin Yayıncılık 2015) 113.

¹⁰ TBMM 1367 Sayılı Karar: <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5621.pdf>> erişim tarihi 05.01.2021.

Madde başlıkları konusunda verilen ve uygulamadaki karışıklıkları önleme amacı olduğu vurgulanan kararda, madde başlıklarının kanunların sadece içeriğini göstermek ve ilgililere kolaylık sağlamak için var olduğunu bu bağlamda müzakereler sırasında madde başlıklarının okunmaya devam edeceği, ancak kanun metninden sayılmamak üzere yayımlanacağına karar verilmiştir. Kararın madde başlıklarını bir çeşit süs haline getirdiğini söyleyen Hirş gibi öğretilerdeki birçok yazar kararı eleştirmiş ve bilimsel anlamda değerlendirmiştir¹¹.

Modern kanunların sistematik şekilde kaleme alındığını belirten Hirş'e göre, kanun koyucunun eseri olan madde başlıklarının tıpkı kanunun içeriğindeki diğer unsurlar gibi kanun metninden sayılmaması için hiçbir inandırıcı (mukni) sebep yoktur¹². TBMM'nin gerekçelerinin bilimsel anlamda yerinde olmadığı konusunda, mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile mülga 818 sayılı Borçlar Kanunu'nun iktibas edildiği İsviçre hukukundaki görüşleri öne süren Hirş, İsviçre Federal Mahkemesi'nin ve Yargıtay'ın içtihatlarının da matlapları, kanun maddelerinin ruhu ve amacını öğrenmek için değerlendirdiğini belirtmiştir¹³.

Kararda geçen “...*fasıl unvanlarını ve... haşiye notlarını da kanun hükmülerini aynen ihtiva ediyor gibi telakki etmek doğru olamayacağından*” ifadesinin gerçeğe ve hukuk teorisine aykırı olduğunu savunan Hirş, örnek olarak mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanununun 202. maddesinde düzenlenen zimmet suçunun madde başlığı olmadan ancak bir Devlet memuru tarafından işlenebilecek bir özgü suç olmaktan çıkıp, tüccar ve satış memurlarının da fail olabileceği anlamına geleceğini belirtmiştir¹⁴.

Değerlendirmelerini Hirş'in görüşlerini ve bilimsel dayanaklarını eleştirerek paylaştığı Uman'a göre ise bir bütün halinde kabul edilen kanunlarda madde başlıkları

---

¹¹ Ernst Eduard Hirş, ‘Kanun Başlıklarıyla Fasil Unvanları ve Matlaplar Hukuk Kaidelerinden Midir?’ (1944) 11 Adliye Dergisi 904.

¹² Hirş (n 11) 906.

¹³ Hirş (n 11) 907-908.; T. C. Resmî Gazete, Sayı: 339, 04.04.1926, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/339.pdf> (08.09.2023).; T. C. Resmî Gazete, 08.05.1926, Sayı: 366, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/366.pdf> (08.09.2023).

¹⁴ Hirş (n 11) 915-916.; T. C. Resmî Gazete, 13.03.1926, Sayı: 320, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/320.pdf> (08.09.2023).

kanun metninden sayılmalıdır. Ancak bir bütün halinde kabul edilmeyen kanunlarda ayrıca oylanmayan madde başlıkları kanun metninden sayılmamalıdır¹⁵. Öte yandan o dönem yürürlükte olan dört bin yedi yüz küsur Cumhuriyet kanunundan sadece on tanesinde madde başlığı bulunduğunu vurgulayan Uman, bunlardan bir bütün halinde kabul edilenlerin madde başlıklarının kanun metninden sayılması gerektiğini kabul etmektedir¹⁶.

Saymen'e göre de, madde başlıkları, hukukumuzda kanun hükmünde kabul edilmelidir¹⁷. Hukukta yüzlerce yıldan beri gerçekleşen gelişimin (tekâmül) bunu gerektirdiğini savunan Saymen, bu görüşünü hukukumuzdan örnekler vererek açıklamıştır¹⁸. Bu örneklerden biri kefalet sözleşmelerinin şekil şartlarını düzenleyen mülga 818 sayılı Borçlar Kanununun 484. maddesinin başlığına ilişkindir. Söz konusu maddenin başlığı "şekli"dir. Hükümde, yazılılık şartıyla birlikte geçerlilik için taahhüt edilen miktarın bildirilmesi gerektiği düzenlenmiştir.

Öğretide taahhüt edilen miktarın belirtilmesinin esasa ilişkin bir şart mı yoksa şekle ilişkin bir şart mı olduğu konusunun tartışmalı olduğunu belirten Saymen, madde başlığının "imdağa yettiğini" belirterek bunun bir şekil şartı olduğunu belirtmiş ve aynı yöndeki İsviçre Federal Mahkemesinin madde başlığından dolayı şartın şekle ilişkin olduğu kararını paylaşmıştır¹⁹. Günümüzde 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun 583. maddesinin düzenlemesi de aynı yöndedir. Kefilin sorumlu olacağı azami miktar hakkında madde metninde şekli şart olduğuna ilişkin bir ibare yer almazken, maddenin başlığı "şekil"dir. Öğretideki kabule göre kefilin sorumlu olacağı azami miktar şartı şekle ilişkin bir şarttır²⁰.

---

¹⁵ Osman Nuri Uman, 'Kanun Başlıklarıyla Fasıl Unvanları ve Haşiyeye Notları (Matlaplar) Kanun Metni Sayılabilirler Mi?' (1945) 4 Adliye Dergisi 334.

¹⁶ Uman (n 15) 333.

¹⁷ Saymen (n 1) 577; Metne dahildir, metne dahil değildir, aksi belirtilmediği takdirde metne dahildir, aksi belirtilmediği takdirde metne dahil değildir şeklinde dörtlü bir ayırım için bkz. Remzi Özmen, 'Madde "Kenar Başlıkları" Metne Dahil midir, Değil midir?' (2012) 7(72) Terazi Hukuk Dergisi 60.

¹⁸ Saymen (n 1) 578.

¹⁹ Saymen (n 1) 576-577.

²⁰ Fikret Eren, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (5. Baskı Yetkin Yayınları 2017) 772-773.

TBMM'nin 1367 sayılı Tefsir Kararı'nın madde başlıklarının metne dahil olmadığına ilişkin kabulünün düzenleme olmayan durumda hukukumuzda genel kural olacağını kabul eden öğretideki görüşe göre madde başlıklarının düzenleme metnine dahil olup olmadığından bağımsız şekilde yorumda yararlanılması mümkündür²¹. Öğretideki bu görüşe katılıyoruz. Yorumda yararlanma ve metne dahil olma arasındaki bağlantının yanlış bir bağlamda incelendiğini görüşüyoruz. Bunun sebebi 1961 Anayasası'nda bir yenilik olarak gelen madde başlıklarına ilişkin düzenlemenin gerekçesi ile mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun gerekçesinde düzenlemelerin yorumu bakımından madde başlıklarının değerine ilişkin benzer yaklaşıma sahip olmasıdır.

1982 Anayasası'nın 176. maddesinin ikinci fıkrasındaki madde başlıklarının anayasa metnine dahil olmadığı yönündeki düzenlemenin kaynağını oluşturan 1961 Anayasası'nın 156. maddesinin ikinci fıkrasının aynısı olan "*Madde kenar başlıkları, sadece ilgili oldukları maddelerin konusunu ve maddeler arasındaki sıralama ve bağlantıyı gösterir. Bu başlıklar, Anayasa metninden sayılmaz.*" hükmünün gerekçesine göre "*Anayasanın muhtelif kısım ve bölümlerinde yer alan maddeler arasındaki sıralanmayı ve bağlantıları göstermek ve Anayasanın incelenmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırmak maksadıyla her madde için bir kenar başlığı konulması faydalı görülmüştür. Ancak bu madde kenar başlıklarının o maddeyi bütünüyle ifadeye yetmiyeceği düşünüldüğünden, bu kenar başlıklarının madde metninden sayılmıyacağı tasrih edilmiştir.*"²² Gerekçenin belirttiği üzere madde başlıkları ilgili maddeleri tek başlarına ifade etmeye yeterli olmayacağından metne dahil olmadıklarının düzenlenmesine gerek duyulmuştur.

Gerekçedeki "...tek başlarına ifade etmeye yeterli olmayacağı..." vurgusunun sebebi ve hukuk dili açısından anlamı açık değildir. Bu gerekçe ile getirilen madde başlıklarını Anayasa metninden saymama düzenlemesinin uygulama açısından taşıdığı anlam ise belirsizdir. Anayasa değişiklikleri sırasında madde başlıkları da maddenin

²¹ Dural/Sarı (n 8) 121-122.

²² T. C. Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa tasarısı ve Anayasa Komisyonu raporu, 09.03.1961, s.53, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c002/tm__00002034ss0035.pdf> erişim tarihi 21.10.2023.

içeriği ile uyumlu hale getirilmek üzere değişikliklere uğramaktır. Örneğin 1982 Anayasası'nın 5. değişikliği ile özelleştirmeye ilişkin düzenleme yapılırken madde başlığı da maddenin içeriğine uygun olacak şekilde değiştirilmiştir²³. Madde başlıkları anayasa metninden sayılmamasına rağmen anayasa metninin değişiklikleri ile değiştirilmesi ve kanaatimize göre ancak bu şekilde değiştirilebiliyor olmaları anayasanın, madde başlıklarını anayasa metninden saymama yönündeki düzenlemesini anlamsız kılmaktadır. Ayrıca madde başlıklarının ilgili hükmü tam anlamıyla ifade etmeye yetmeyeceği gerekçesiyle hükmün yanlış yorumlanmasının önüne geçmek için kanun metninden sayılmaması çelişkilidir²⁴. Çünkü anayasanın incelenmesi ve anlaşması bakımından kolaylık sağlaması için getirilen madde başlıklarının hükümler arası sıralama ve bağlantıyı kurarak, anlam ve amacı göstermesi söz konusudur. Madde başlıkları Anayasa'da ilgili metnin yorumlanmasında kullanılmak üzere yer almaktadır.

Anayasa Mahkemesi (AYM) belediye seçimlerinde aday olmak için memurlara istifa zorunluluğu getiren düzenlemenin anayasaya aykırılığı iddiasıyla açılan iptal davasında madde başlığından hareketle ilgili düzenlemeyi yorumlamıştır²⁵. AYM iptal istemi ile ilgili bulduğu 1961 Anayasası'nın 68. maddesinin "*Aday olmak, memurluktan çekilmek şartına bağlanamaz...*" hükmünün madde başlığının "*Milletvekili seçilme yeterliliği*" olmasından hareketle iptali istenen belediye seçimlerinde aday olmak için memurların istifasını düzenleyen hükmün 68. maddeye aykırı olup olmadığı araştırmaya gerek olmadığına karar vermiştir. AYM'nin madde başlığını yorumda kullandığı açıktır. Madde başlıklarının kanun metninden sayılmaması, düzenlenmesi ve değiştirilmesinde olduğu gibi yorumda kullanılması bakımından da bir anlam ifade etmemektedir.

Madde başlıklarının kanun metninden sayılmamasına ilişkin düzenlemenin getirilme sebebi ve hukuki sonuçları hem 1961 Anayasası'nın hem de 1982 Anayasası'nın hazırlanış sürecinde ele alınmamıştır. 1961 Anayasası'nın hazırlık

²³ T. C. Resmî Gazete, 14.02.2011, Sayı: 23786, <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23786.pdf>> erişim tarihi 21.10.2023.

²⁴ Ömer İzgi/Zafer Gören, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu* (TBMM Basımevi 2002) 1525-1526.

²⁵ AYM 15.09.1964, E.1963/339, K. 1964/61, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1964/61?Donemler_id=1&EsasNo=1963%2F339> erişim tarihi 26.10.2023.

çalışmalarında hem Milli Birlik Komitesi'nde hem Temsilciler Meclisi'nde söz konusu düzenleme söz alınmadan kabul edilmiştir²⁶. Nitekim 1961 Anayasası'na ilişkin şerh kitabında sadece yukarıda incelediğimiz TBMM'nin 1367 sayılı kararı paylaşılmıştır²⁷. Aynı şekilde 1982 Anayasası'nın hazırlık çalışmalarında hem Danışma Meclisi hem Milli Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu tarafından madde başlıklarına ilişkin teklif edilen hüküm aynen kabul edilmiştir²⁸.

Madde başlıklarının kanun metninden kabul eden yürürlükteki Türk Ticaret Kanunu'ndaki 1534. maddenin kaynağını oluşturan mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun gerekçesi "*Matlapların hukuki mahiyeti hakkında her ne kadar çeşitli görüşler mevcut ise de onların tatbikat için arz ettiği faydalar inkâr edilemez. Kanunda bulunan her münferit kaide, kanunun bünyesi içindeki mevkiine göre önem taşıdığı cihetle her maddenin, maksat ve şümülünü hiçbir şüpheye mahal bırakmıyacâk surette belirtmek lâzımdır. Bu suretle kanunun, kanun koyucunun görüşlerine uygun bir surette uygulanması sağlanmış olur.*"²⁹ şeklindedir. Gerekçede belirtildiği üzere madde başlıkları kanun hükümlerinin uygulaması, yani yorumlanması bakımından önem taşımaktadır.

²⁶ T. C. Millî Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı, 17.05.1961, s.7, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MBK_/d00/c006/mbk_00006087.pdf> erişim tarihi 21.10.2023; T.C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, 53. Birleşim, c.4, s.235, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c004/tm_00004053.pdf> erişim tarihi 06.01.2021; T. C. Kurucu Meclisi Tutanak Dergisi, 14. Birleşim, c.2, s.103. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km_00002014.pdf> erişim tarihi 06.01.2021; Temsilciler Meclisi'ndeki iki görüşmede de söz istenmeden kabul edildiğine ilişkin bkz. Kazım Öztürk, *İzahlı, Gerekçeli, Anabelgeli ve Maddelere Göre Tasnifli Bütün Tutanakları ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, C. III* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1966) 3920.

²⁷ Özkan Tikveş, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Şerhi ve Uygulaması* (Sulhi Garan Matbaası 1969) 269.

²⁸ T. C. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, 156. Birleşim, c. 10, s.829, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c010/dm_02010156.pdf> erişim tarihi 21.10.2023; Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu, 17.10.1982, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK_/d01/c007/mgk_01007118ss0450.pdf> erişim tarihi 21.10.2023; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası: Madde Gerekçeli, TBMM, Ankara, 2008, s.333, <<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/server/api/core/bitstreams/974c8df8-217c-461c-970b-36ab919de386/content>> erişim tarihi 21.10.2023.

²⁹ İsmail Doğanay, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi C. 3* (4. Baskı Beta Yayınları 2004) İthaf yazısı.; Türk Ticaret Kanunu Lâyihası ve Adliye Encümeni Mazbatası, s.7, <<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012083.pdf>> (Aktaran Gönen Eriş, *Gerekçeli Adliye Komisyonu Raporlu Madde Açıklamalı En Son İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu C. 1*, (1987) 17.)

Kanun metninden sayılmaya ilişkin düzenlemelerden bağımsız olarak hem Türk Ticaret Kanunu hem de Anayasa bakımından madde başlıklarının hukuk kurallarının yorumlanmasında yararlanılması için getirdikleri görüşündeyiz.

B. ABD Hukukunda Madde Başlıklarına İlişkin Yorum Tartışmaları ve Holy Trinity Church Davası

Madde başlıklarını bir yorum kalıbı olarak inceleyen Amerikan Federal Yüksek Mahkemesi (Supreme Court of the United States) eski yargıcı Antonin Scalia ve Bryan A. Garner, kanun koyucular için meşakkatli bir yapım süreci gerektiren madde başlıklarının anlam belirsizliklerinde yönlendirici ve aydınlatıcı niteliğiyle uygulayıcılara sağladığı kolaylığı vurgulamışlardır³⁰. Yazarların vurguladığı, Federal Yüksek Mahkemenin madde başlıkları hakkında klasik yaklaşımını gösteren *Brotherhood Of Railroad Trainmen V. Baltimore & O.R. Co. Et Al.* kararına göre madde başlıkları hükmün içeriğinin yerini almak için düzenlememiştir³¹. Karara göre madde başlıkları sadece anlamı belirsiz kelime veya ifadeleri aydınlatmada kullanılan bir yorum kalıbıdır. Bu başlıkta, Scalia ve Garner'ın konuya ilişkin incelediği kararlara ve değerlendirmelerine konu bakımından taşıdığı önemden dolayı yer veriyoruz.

Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) 1885 yılında çıkarılan bir federal yasaya göre yabancı işçilerin ülke içinde çalıştırılması yasaklanmıştı³². Kanun istisnalarını açıkça belirttiği halde din adamlarını bu istisnalardan saymamıştı. Holy Trinity Kilisesi'nin yabancı bir din adamını rahip olarak görevlendirmesi üzerine, ABD Federal Hükümeti, federal yasak ihlal edildiği için kilisenin bulunduğu New York şehrinde kiliseye karşı

---

³⁰ Scalia/Garner (n 6) 221.

³¹ *Brotherhood Of Railroad Trainmen V. Baltimore & O.R. Co. Et Al.*, 1947, <<https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/6/358>> erişim tarihi 27.10.2023.; Scalia/Garner (n 6) 221.

³² The 1885 Alien Contract Labor Law (Sess. II Chap. 164; 23 Stat. 332), <<https://www.loc.gov/law/help/statutes-at-large/48th-congress/Session%202/c48s2ch164.pdf>> erişim tarihi 06.01.2021.

dava açmıştır³³. Yasağın ihlal edildiği hükmünü veren mahkeme kararına karşı Holy Trinity Kilisesi, Federal Yüksek Mahkeme'ye başvurmuştur.

Düzenlemenin lafzına göre din adamları açıkça yasak kapsamında olsa da kararda Federal Yüksek Mahkeme Üyesi Brewer, Amerika'nın Hristiyan bir toplum olduğunu belirterek hüküm kapsamında gözüke de ne kanun koyucunun düzenlemeyi yapmadaki amacında ne de kanunun ruhunda böyle bir niyet olduğunu belirtmiştir³⁴. Hâkim Brewer, değerlendirmesini desteklemek için yabancılarla yapılacak iş sözleşmelerini düzenleyen düzenleme başlığından (*The Alien Contract Labor Act*) hareketle, "iş" (*labor*) ifadesinin beyin göçünü engelleyecek şekilde yorumlanamayacağını, kimsenin bu başlığı okuduğunda vaizleri anlamayacağını belirtmiştir.

Scalia ve Garner'ın değerlendirmesine göre, hüküm hiçbir anlam belirsizliği içermemektedir ve madde başlığı hükmün içeriğini değiştiremez³⁵. Yazarlara göre Hâkim Brewer, kararda madde başlığını yorum kalıbı olarak kullanma yöntemini tersine çevirerek, başlıktaki belirsizlik ile içeriği kendi kabul ettiği anlamlarla açıklamıştır³⁶. Amerika'daki amaçsal yorum ekolünün (purposivism) başlangıcı kabul edilen bu kararda, amaçsal yorum sırasında düzenlemenin altında yatan değerler ön plana çıkartılarak düzenleyici organın yabancı din adamlarının çalışmasını yasaklama iradesinin söz konusu olamayacağı vurgulanmıştır³⁷.

Madde başlığından düzenlemenin amaçsal yorumunda yararlanılması sırasında metnin açık hükmünün göz ardı edildiği görüşündeyiz. Bu sebeplerle "originalist" Scalia ve Garner'ın değerlendirmelerine katılıyoruz³⁸. Originalism savunucularına göre

---

³³ Scalia/Garner (n 6) 11.

³⁴ Rector, Etc., Of Holy Trinity Church v. United States, 1892. <<https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/143/457>> erişim tarihi 06.01.2021; Church of the Holy Trinity v. United States (1892) By Jane G. Rainey "Related cases in Establishment Clause", 2009, <<https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/724/church-of-the-holy-trinity-v-united-states>> erişim tarihi 03.01.2021. Yazıda "a Christian nation" ifadesinin devleti mi yoksa toplumu mu belirttiği konusunun belirsizliği değerlendirilmiştir.; Scalia/Garner (n 6) 11-12.

³⁵ Scalia/Garner (n 6) 222-223.

³⁶ Scalia/Garner (n 6) 222-223.

³⁷ Charles A. Shanor, *American Constitutional Law: Structure and Reconstruction Cases, Notes, And Problems* (Fourth Edition Thomson Reuters 2009) 41.

³⁸ Shanor (n 37) 39.

hakimler kanun koyucuların amaçlarına ve isteklerine uygun şekilde düzenlemeleri uygulamakla yükümlüdür³⁹. Amerika'nın Hristiyan bir toplum olduğu gerekçesiyle düzenleyicilerin asla din adamlarını yasak kapsamına almayacağı yorumuna katılmak güçtür. Kanun koyucunun istisnaları düzenlerken din adamlarını saymamış olması, yasak kapsamına alma iradesinin bir göstergesidir. Yorum yapılırken kanun koyucuya atfedilen niyet ile düzenlemenin uygulanmasındansa gerçek iradelerinin göstergeleri olan düzenlemedeki ifadelerin ve bir parçası olan madde başlıklarının yorumda kullanılması gerektiğini düşünüyoruz.

II. MADDE BAŞLIKLARI HAKKINDA HUKUKUMUZDAKİ DÜZENLEMELER VE YARGI KARARLARI

Hukukumuzda 1961 ve 1982 Anayasaları haricinde “kenar başlıklarını” düzenleyen tespit edebildiğimiz iki kanun mevcuttur⁴⁰. Bunlar, 1534. maddesinde konuya ilişkin hüküm içeren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu (TTK) ve 60. maddesinde konuya ilişkin hüküm içeren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunudur⁴¹.

Yukarıda paylaştığımız gibi madde başlıklarına ilişkin ilk düzenlememiz olan ve Adalet Bakanlığı namına tasarısını Hırş'ın yaptığı, 1474. maddesinde konuya ilişkin düzenleme getiren mülga 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun gerekçesine göre söz konusu düzenleme uygulama için çok faydalı ve gerekli olup amaç ve kapsam (şümul) bakımından kanun koyucunun görüşlerine uygun şekilde kanunun uygulanmasını sağlar.

Mevzu hukukumuzda ise madde başlıklarının kanun metnine dahil olduğuna ilişkin tek düzenleme TTK'nın 1534. maddesinde mevcuttur. Düzenlemenin uygulandığı bir kararda mahkeme, ticari defterlerin ispat kuvvetini düzenleyen mülga 6762 sayılı Türk

³⁹ Norman Dorsen/Michael Rosenfeld/Andras Sajó/Susanne Baer/Susanna Mancini, *Comparative Constitutionalism Cases and Materials* (Fourth Edition West Academic Publishing 2022) 281; Shanor (n 37) 41.

⁴⁰ Mevzuatımızda ayrıca 5 yönetmelikte kenar başlıklarına ilişkin hüküm olduğuna ilişkin bkz. Özmen (n 17) 60.

⁴¹ T. C. Resmî Gazete, 14.02.2011, Sayı: 27846, <<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm>> erişim tarihi 08.09.2023; T. C. Resmî Gazete, 24.06.1973, Sayı: 14574, <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf>> erişim tarihi 08.09.2023.

Ticaret Kanunu'nun 82. maddesinin "kati delil" madde başlığından dolayı hükmün içeriğinde belirtilmese de ticari defterlerin kesin delil niteliğinde olduğuna hükmetmiştir⁴².

TTK dışında başka hiçbir düzenlememiz madde başlıklarını açıkça kanun metnine dahil kabul etmediği için tespit edebildiğimiz kadarıyla uygulamada mahkemeler TTK dışındaki kanunları uygularken madde başlıklarını sadece ilgili hükmün yorumlanmasında kullanmaktadır. Mahkemeler madde başlıklarının etkisini hükmün uygulama kapsamını daraltacak veya genişletecek şekilde değil, değerlendirmelerindeki kabullerini destekleyici bir yorum kalıbı olarak ele almaktadır.

Bu düşünce, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı'nda "... Kanun koyucunun maksat ve gayesini anlamak, hükmü açık bir şekilde yorumlamak için kenar başlığına ihtiyaç vardır. Diğer bir söyleyişle, kenar başlığı, kanunun açık fikir silsilesini, anlaşılmasını ve yorumunu kolaylaştıran bir unsurdur: Bu bakımdan, kenar başlığına metinle uygunluk göstermesi koşulu ile hukuken değer verilebilir. Çelişmesi durumunda açık metne üstünlük tanınmalıdır. Oysa; 24. maddenin yorumunda kuşku ve tereddütler bulunmadığı gibi özü ve sözü de maddede mündemiç hüküm ve ifadelerle açık bir şekilde tayin ve tespit edilmiş bulunmaktadır." şeklinde ifade edilmiştir⁴³.

Hükmün uygulama kapsamını daraltıcı bir madde başlığına sahip olan 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 155. maddesinin "Başbakan ve bakanların yasaklara uymamaları" madde başlığı hakkında Yargıtay, hükmün özgü suç teşkil etmesine sebep olmayacağını, bu yüzden belediye başkanının söz konusu suçun faili olabileceğine hükmetmiştir⁴⁴.

⁴² Yargıtay 23. HD., E. 2013/3216 K. 2013/3180 T. 14.05.2013, <<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/23-hd-e-2013-3216-k-2013-3180-t-14-05-2013>> erişim tarihi 06.01.2021.

⁴³ Yargıtay HGK., E. 1998/27 K. 1998/100 T. 11.02.1998, <<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-1998-27-k-1998-100-t-11-02-1998>> erişim tarihi 06.01.2021.

⁴⁴ Yargıtay 8. CD., E. 1980/5056 K. 1980/5599 T. 25.09.1980, <<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/8-ceza-dairesi-e-1980-5056-k-1980-5599-t-25-09-1980>> erişim tarihi 06.01.2021; T. C. Resmî Gazete, 02.05.1961, Sayı: 10796, <<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10796.pdf>> erişim tarihi 08.09.2023.

298 sayılı Kanun'un madde başlıkları ve hükümler arasında birçok uyumsuzluk mevcuttur. Mahkemenin özgü suç olmadığına ilişkin kabulünü destekleyebilecek nitelikte olarak memurların gezilere katılma yasağı başlığını taşıdığı halde başbakan, bakanlar, milletvekilleri ve adaylarına ilişkin düzenleme getiren 66. maddeyi örnek kabul edebiliriz. Uyumsuzluk teşkil eden söz konusu kanun başlığına ve sistematığe ilişkin problemin, kanun koyucunun özensiz yaklaşımından kaynaklandığı kanaatindeyiz.

Uygulamada karşımıza çıkan bir başka örnekte Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu kabahatsiz eşin manevi tazminat davası açmasının boşanma hükmünün kesinleşmesi sonrası mümkün olup olmadığı konusunda bazı dairelerin davanın açılacağı bazılarınsa açılmayacağı şeklindeki farklı yöndeki kararlarına ilişkin karar vermiştir. Kararda çoğunluğun katılmadığı ve gerekçesi madde başlığına dayanan, davanın kararın kesinleşmesi sonrası açılmayacağı görüşü ileri sürülmüştür⁴⁵. Tartışma konusu düzenlemenin madde başlığı "Boşanma halinde tazminat" şeklindedir.

Madde başlığının anlamına istinaden önce boşanmanın gerçekleşmesi gerektiğinin kabulüne uygun olacağını belirten çoğunluk, değerlendirmemize göre başlığı hüküm bağlamında doğru yorumlamıştır ancak itiraza karşı gerekçesini madde başlığına verdiği anlam ile destekleyebilecekken, 1982 Anayasası'nın yukarıda incelediğimiz madde başlıklarına ilişkin düzenlemesini gerekçe göstererek TMK'da madde başlıklarına ilişkin düzenleme olmadığı için Anayasa'nın belirlediği esasa uygun yorumlanması gerektiğini belirterek madde başlığından hareketle düzenlemenin niteliğine ilişkin karar verilemeyeceğini belirtmiştir.

SONUÇ

Hukukumuzda madde başlıklarına ilişkin TBMM kararı ile başlayan tartışma, madde başlıklarının genel olarak kanun metninden sayılması noktasında yoğunlaşmıştır. Mülga TTK düzenlemesiyle birlikte konu dilinin bir parçası haline gelen madde

---

⁴⁵ YİBBG Kurulu, E. 1986/5 K. 1988/1 T. 22.1.1988, <<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-1986-5-k-1988-1-t-22-1-1988>> erişim tarihi 06.01.2021.

başlıkları, 1961 Anayasası ile anayasal düzeyde düzenlenen bir konu haline gelmiştir⁴⁶. Söz konusu anayasal düzenleme aynı şekilde üzerine hiçbir tartışma olmadan 1982 Anayasası'na da alınmıştır.

Yargıtay İçtihadı Birleştirme Büyük Genel Kurulu kararında azınlık görüşünden dolayı madde başlıklarına ilişkin yapılan değerlendirmeler son derece önemlidir. Çoğunluk, maddenin başlığı kendi görüşlerini desteklese de sanki madde başlıklarının metne dahil olması içeriği yönetecekmiş gibi bir yaklaşım benimsemiştir. Mahkeme, Anayasa'nın madde başlıklarının metne dahil olmadığı yönündeki hükmünden dolayı, TMK için de aynı yaklaşımın kabul edilmesi gerektiğini belirterek madde başlıklarının dikkate alınmaması gerektiğini kabul etmiştir. Sonuç olarak çoğunluk görüşü madde başlıklarının anlamını ve yorum kalıbı olarak hukuktaki yerini takdir etmemiştir. Bu görüşe yönelik eleştirimiz iki noktaya ilişkindir.

Birincisi TMK'nın iktibas edildiği İsviçre'de düzenlemenin parçası olan madde başlıkları, Hirş'in de belirttiği gibi hem düzenlemeyi yapanlar hem uygulayanlar hem de öğreti görüşüne göre yorumda "kanun maddelerinin ruhu ve amacını öğrenmek" noktasında kullanım için vardır. TMK'nın 1. maddesinin de "Kanun, sözüyle ve özüyle değindiği bütün konularda uygulanır." hükmündeki söz ve öz vurgusuyla, düzenleme içerisinde bulunan madde başlıklarının uygulayıcılar tarafından kullanımına imkân tanıdığı açıktır⁴⁷. Hal böyleyken çoğunluğun madde başlığından yorumda yararlanmama yönünde görüş belirtmesi anlamsız olmuştur. Nitekim TMK'da bu konuda madde başlıklarının metne dahil olmadığı yönünde bir düzenleme mevcut değildir.

AYM'nin yukarıda paylaştığımız iptal davası kararında Anayasa'nın madde başlıklarını metne dahil kabul etmemesine rağmen Anayasa'da bulunan madde başlığından ilgili maddenin yorumunda yararlanması Anayasa'nın kabul ettiği yaklaşımın madde başlıklarından yorumda yararlanılmasına engel teşkil etmediği açıktır.

TTK'nın ilgili düzenlemesinin Yargıtay kararındaki çoğunluk görüşü karşısında yerinin değerlendirilmemesinin iktibas edilen düzenlemelerin anlamsal bütünlüğü

⁴⁶ Akıllıoğlu (n 2) 250. Yazar mevzuatta kullanılan dile konu dili, bu dilin kullanılmasına ilişkin olan yazılı olamayan hukuk kurallarına üst dil dendiğini belirtmiştir.

⁴⁷ Erhan Adal, *Hukukun Temel İlkeleri El Kitabı* (9. Baskı Legal Yayıncılık 2005) 179.

açısından da yanlış olduğu yönündeki azınlık görüşüne, içeriği bakımından değil ama bağlamsal doğruluğu açısından katılıyoruz. TTK, birinci maddesine göre TMK'nın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu hüküm bağlamında TTK'nın madde başlığına ilişkin düzenlemesini değerlendirmeyen mahkeme, adeta kendisine katılmayan görüşü yanlışlamak adına görüş beyan etmiştir.

Yargıtay yukarıda Saymen'in verdiği örnekte olduğu gibi Türk Borçlar Kanunu'nun kefalete ilişkin hükmünde yazılılık şartıyla birlikte geçerlilik için taahhüt edilen miktarın bildirilmesi gerektiğini düzenlemiştir. Taahhüt edilen bu miktarın niteliği ancak madde başlığından anlaşılmaktadır, hükmün içeriğinde bunun şekil şartı olduğunu belirten bir ibare olmasa da madde başlığından bu çıkarım yapılmaktadır. Günümüzde Yargıtay kararlarında madde başlığının bu etkisi kabul edilmektedir⁴⁸.

İkincisi, yorum ilkelerine ilişkin ülkemizdeki düzenleme ve eğitim eksiliği çok ciddi bir sorundur. Gözler'in belirttiği üzere Cumhuriyet sonrası dönemde Ali Himmet Berki'nin *Hukuk Mantığı ve Tefsir* kitabı dışında yorum konusuna adanan bir monografi yoktur. Osmanlı döneminde hukukçular yorum sorununu büyük bir ciddiyetle ele almışlardır. Mecelle'nin yorum konusunda düzenlediği ilkeler Türk Kanunu Medenisi'nden çok daha fazladır⁴⁹. Ayrıca Cumhuriyet sonrası dönemde hukuk eğitiminde usulü fıkıh ve tefsir ilmi derslerinin yerini dolduracak bir kürsü Prof. Dr. Hırş tarafından bir dönem verilen pratik hukukta metod dersi haricinde hukuk eğitiminin bir parçası olarak Türk hukuk devriminden sonra getirilmemiş olup Berki'ye göre bu konuda verilen eğitim yetersizdir⁵⁰.

Kanımızca 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Ceza Koşulu ve İbra" başlığını taşıdığı halde işveren borçlarının ifasını düzenleyen 420. maddesinde de karşımıza çıkan

---

⁴⁸ Yargıtay Kararı 3. HD., E. 2017/11052 K. 2017/7798 T. 23.5.2017 <<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2017-11052-k-2017-7798-t-23-5-2017>> erişim tarihi 07.01.2021.

⁴⁹ Kemal Gözler, *Hukukun Genel Teorisine Giriş* (US-A Yayıncılık 1998) 157, dn. 22.

⁵⁰ Ali Himmet Berki, *Hukuk Mantığı ve Tefsir* (1. Baskı Türkiye Adalet Akademisi Yayınları 2018) 4; Hırş (n 5) V-VI. Eserin sunuş kısmında Prof. Dr. Karayalçın'ın belirttiği gibi sebebi bilinmeyen bir uygulama olarak hukuk metodu derslerinin eksikliği önemli bir sorundur.

düzenlemelerdeki uyumsuzluk ve uygulamadaki farklılıklar Berki'nin görüşünü doğrulamaktadır⁵¹.

Sonuç olarak, birçok düzenlememizde karşımıza çıkan madde başlıkları hukukumuzda önemli bir yere sahiptir. İlgili oldukları hükmün açık ifadesi karşısında, içeriği yönetecek şekilde değerlendirilmemesi gereken madde başlıkları, düzenlemenin yorumlanmasında uygulayıcılar için hayati bir işlev üstlenerek yol gösterici bir yorum kalıbı olarak değerlendirilmelidir. Bu doğrultuda düzenlemeler yapılırken ilgili maddenin anlamına ve bağlamına uygun bir başlık seçilmelidir. Türkiye'de gerçekten yeni bir anayasa yapılırsa, madde başlıklarına ilişkin hukuk dili açısından taşıdığı anlam belirsiz olan 1982 Anayasası'nın 176. maddesinin ikinci fıkrasına benzer bir hüküm yer almamalıdır.

KAYNAKÇA

Adal E, *Hukukun Temel İlkeleri El Kitabı* (9. Baskı Legal Yayıncılık 2005).

Akıllıoğlu T, *Hangi Hukuka Giriş? Hukuk Üst Dili İncelemesine Giriş* (3. Baskı İmaj Yayınevi 2017).

Bayram E, 'Kanun Sistematiğinde "Madde"' (2008) 8 Yasama Dergisi, 102-123.

Berki A H, *Hukuk Mantığı ve Tefsir* (1. Baskı Türkiye Adalet Akademisi Yayınları 2018)

Cansel E/Özel Ç/Yüksel M/Özcan Büyüktanır B G/Erdoğan M Ş, *Hukuka Giriş* (3. Baskı Seçkin Yayıncılık 2015).

Daver B, 'Kanunla İlgili Meseleler' (1961) 16(4) Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 217-246.

---

⁵¹ T. C. Resmî Gazete, Sayı: 27836, 04.02.2011, <<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204.htm>> erişim tarihi 10.11.2022; TBK'nın 420. maddesinin madde başlığı ve içeriğinin uyumsuzluğuna ilişkin bkz. Hasan Kayırgan 'İş Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Anlaşma Tutanaklarının İrade Fesadı Bağlamında Değerlendirilmesi', Arabuluculuğun Geleceği Sempozyumu (İbn Haldun Üniversitesi Yayınları 2021) 59-101; Ömer Ekmekçi/Muhammet Özekes/Murat Atalı/Vural Seven, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk* (2. Baskı On İki Levha Yayıncılık 2019) 251-252.

- Doğanay İ, *Türk Ticaret Kanunu Şerhi C. 3* (4. Baskı Beta Yayınları 2004).
- Dorsen N/Rosenfeld M/Sajo A/Baer S/Mancini S, *Comparative Constitutionalism Cases and Materials* (Fourth Edition West Academic Publishing 2022)
- Dural M/Sarı S, *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Kanun Başlangıç Hükümleri* (10. Baskı Filiz Kitabevi 2015).
- Ekmekçi Ö/Özekes M/Atalı M/Seven V, *Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk* (2. Baskı On İki Levha Yayıncılık 2019)
- Eren F, *Borçlar Hukuku Özel Hükümler* (5. Baskı Yetkin Yayınları 2017).
- Eriş G, *Gereçli Adliye Komisyonu Raporlu Madde Açıklamalı En Son İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu C. 1*, (1987).
- Gözler K, *Hukukun Genel Teorisine Giriş* (US-A Yayıncılık 1998).
- Hirş E E, 'Kanun Başlıklarıyla Fasil Unvanları ve Matlaplar Hukuk Kaidelerinden Midir?' (1944) 11 Adliye Dergisi, 903-919.
- Hirş E E, *Pratik Hukukta Metot* (8. Baskı Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (Türkiye İş Bankası A.Ş. Vakfı) 2017).
- İzgi Ö/Gören Z, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Yorumu* (TBMM Basımevi 2002).
- Kayırgan H, 'İş Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Anlaşma Tutanaklarının İrade Fesadı Bağlamında Değerlendirilmesi', Arabuluculuğun Geleceği Sempozyumu (İbn Haldun Üniversitesi Yayınları 2021) 59-101.
- Özmen R, 'Madde "Kenar Başlıkları" Metne Dahil midir, Değil midir?', (2012) 7(72) Terazi Hukuk Dergisi, 60-61.
- Öztürk K, *İzahlı, Gereçli, Anabelgeli ve Maddelere Göre Tasnifli Bütün Tutanakları ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, C. III* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1966).
- Saymen F H, 'Matlablar Kanun Mudur?' (1945) 10(3-4) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 565-578.

Saymen F H, ‘Yine Matlaplara Dair...’ (1946) 12(1) İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 270-279.

Scalia A/Garner B A, *Reading Law: The Interpretation of Legal Texts* (Thomson/West 2012).

Shanor C A, *American Constitutional Law: Structure and Reconstruction Cases, Notes, and Problems* (Fourth Edition Thomson Reuters 2009).

Sözer A N, *Hukukta Yöntembilim* (6. Baskı Beta 2017).

Tikveş Ö, *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Şerhi ve Uygulaması* (Sulhi Garan Matbaası 1969)

Uman O N, ‘Kanun Başlıklarıyla Fasılların Unvanları ve Haşiyeli Notları (Matlaplar) Kanun Metni Sayılabilirler Mi?’ (1945) 4 Adliye Dergisi, 329-335.

Yılmaz E, *Hukuk Sözlüğü* (10. Baskı Yetkin Yayınları 2011).

ELEKTRONİK KAYNAKÇA

Church of the Holy Trinity v. United States (1892) By Jane G. Rainey “Related cases in Establishment Clause”, 2009, <https://www.mtsu.edu/first-amendment/article/724/church-of-the-holy-trinity-v-united-states> (03.01.2021)

Poroy Nazım, “Kanun Başlıkları ve Kenar Notları”, Ulus Gazetesi, 12.06.1945, <https://www.gastearsivi.com/gazete/ulus/1945-06-12/2> (06.09.2023)

Rector, Etc., Of Holy Trinity Church v. United States, 1892. <https://www.law.cornell.edu/supremecourt/text/143/457> (06.01.2021)

The 1885 Alien Contract Labor Law (Sess. II Chap. 164; 23 Stat. 332), <https://www.loc.gov/law/help/statutes-at-large/48th-congress/Session%202/c48s2ch164.pdf> (06.01.2021)

TBMM 1367 Sayılı Karar: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5621.pdf> (05.01.2021)

- T. C. Danışma Meclisi Tutanak Dergisi, 156. Birleşim, c.10, s.829, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/DM_/d02/c010/dm__02010156.pdf (21.10.2023)
- T. C. Millî Birlik Komitesi Genel Kurul Toplantısı, 17.05.1961, s.7, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MBK_/d00/c006/mbk_00006087.pdf (21.10.2023)
- T. C. Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa tasarısı ve Anayasa- Komisyonu raporu, 09.03.1961, s.53, https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c002/tm__00002034ss0035.pdf (21.10.2023)
- T. C. Kurucu Meclisi Tutanak Dergisi, 14. Birleşim, c.2. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km__00002014.pdf (06.01.2021)
- T. C. Temsilciler Meclisi Tutanak Dergisi, 53. Birleşim, c. 4, s.235, https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TM_/d00/c004/tm__00004053.pdf (06.01.2021)
- T. C. Resmî Gazete, Sayı: 339, 04.04.1926, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/339.pdf> (08.09.2023)
- T. C. Resmî Gazete, 08.05.1926, Sayı: 366, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/366.pdf> (08.09.2023)
- T. C. Resmî Gazete, 13.03.1926, Sayı: 320, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/320.pdf> (08.09.2023)
- T. C. Resmî Gazete, 20.07.1961, Sayı: 10859, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10859.pdf> (06.01.2021)
- T. C. Resmî Gazete, 20.10.1982, Sayı: 17844, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/17844.pdf> (06.01.2021)

- T. C. Resmî Gazete, 14.02.2011, Sayı: 23786, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23786.pdf>
(21.10.2023)
- T. C. Resmî Gazete, 14.02.2011, Sayı: 27846,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm> (08.09.2023)
- T. C. Resmî Gazete, 24.06.1973, Sayı: 14574, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf>
(08.09.2023)
- T. C. Resmî Gazete, 02.05.1961, Sayı: 10796, <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/10796.pdf>
(08.09.2023)
- T. C. Resmî Gazete, Sayı: 27836, 04.02.2011,
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110204.htm> (10.11.2022)
- Türk Ticaret Kanunu Lâyihası Ve Adiliye Encümeni Mazbatası.
<https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d10/c012/tbmm10012083.pdf> (Aktaran Eriş, G.: Türk Ticaret Kanunu C. 1, Ankara 1987, s.17.)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Anayasa Komisyonu Raporu, 17.10.1982,
https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/MGK_/d01/c007/mgk_01007118s0450.pdf (21.10.2023)
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası: Madde Gerekçeli, TBMM, Ankara, 2008, s.333,
<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/server/api/core/bitstreams/974c8df8-217c-461c-970b-36ab919de386/content> (21.10.2023)
- Yargıtay İBBGK., E. 1986/5 K. 1988/1 T. 22.1.1988.
<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-1986-5-k-1988-1-t-22-1-1988>
(06.01.2021)
- Yargıtay Kararı 3. HD., E. 2017/11052 K. 2017/7798 T. 23.5.2017
<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/3-hukuk-dairesi-e-2017-11052-k-2017-7798-t-23-5-2017> (07.01.2021)

Yargıtay 8. CD., E. 1980/5056 K. 1980/5599 T. 25.09.1980.
<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/8-ceza-dairesi-e-1980-5056-k-1980-5599-t-25-09-1980> (06.01.2021)

Yargıtay 23. HD., E. 2013/3216 K. 2013/3180 T. 14.05.2013.
<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/23-hd-e-2013-3216-k-2013-3180-t-14-05-2013> (06.01.2021)

Yargıtay HGK., E. 1998/27 K. 1998/100 T. 11.02.1998.
<https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/hukuk-genel-kurulu-e-1998-27-k-1998-100-t-11-02-1998> (06.01.2021)